

PTÁCI *holem* VÁS

2/2004

ČTVRTLETNÍK PRO ORNITOLGY, OCHRÁNCE PŘÍRODY A MILOVNÍKY PTÁCTVA

OVIS

Ornitologický Vzájemně Informační Servis

Přijďte mezi nás!

Máte zájem o nejnovější informace o pozorování ptáků v ČR?

Chcete prezentovat svá vlastní ornitologická pozorování?

Nevíte kam vyrazit pozorovat ptáky?

Máte nějaký dotaz či námět do ornitologické diskuse?

OVIS je zde právě pro Vás!

Moderovaná e-mailová konference.

Dostupná všem po celé ČR.

Jednoduchá pravidla.

Žádné poplatky.

Není nutné členství v žádné organizaci.

Každé vydání OVISu pohodlně do vaší e-mailové schránky.

Odborníci i laikové ve společné konferenci (cca 270 účastníků).

Chcete-li se též připojit, stačí poslat Vaše jméno, příjmení a e-mailový kontakt na adresu:

ovis@medialine.cz

Službu zajišťuje Moravský ornitologický spolek

Vážení čtenáři,

na prvním místě bych se Vám rád jménem celé redakce časopisu Ptáci kolem nás omluvil za značné zpoždění, se kterým se Vám dostává do rukou toto číslo, podobně jako číslo minulé (tedy 1/2004). Náhle úmrtí pana dr. Františka Hanáka, šéfredaktora našeho časopisu a dlouholetého tajemníka MOS, znamenalo pro nás pro všechny v redakci i ve vedení MOS velikou ztrátu, se kterou se lze jen velmi těžko vyrovnat. Nahradit jeho tvůrčí práci při sestavování dalších čísel tohoto časopisu nebylo lehké a podařilo se to jen s určitými obtížemi a velmi pomalu. Pokusíme se však udělat co je v našich silách, aby i další čísla tohoto časopisu neztrácela na své dosavadní kvalitě. Vydány budou postupně i dosud nezveřejněné články pana dr. Hanáka, které pro časopis Ptáci kolem nás zanechal.

Úspěšně se rozvíjí spolupráce MOS a ČSO. Dne 25.9. by se měla v Mikulově uskutečnit schůzka zástupců obou organizací, na níž budou dohodnuty konkrétní kroky nezbytné k definitivnímu sloučení MOS a ČSO. MOS se tak stane Středomoravskou pobočkou ČSO, která je partnerem BirdLife International v České republice. Více se dozvíte v dalších číslech tohoto časopisu.

I letos podpoří MOS organizaci Světového festivalu ptactva (2. a 3. října 2004) uspořádáním několika exkurzí. Více se o připravovaných akcích dozvíte na stránkách ČSO (www.birdlife.cz).

Svou činnost na internetových stránkách MOS v tomto roce z časových důvodů ukončil jejich tvůrce, programátor a několikaletý administrátor Marek Vinkler. Tímto bych mu rád jménem MOS poděkoval za jeho úsilí a pracovní nasazení při spravování webu MOS. Novým administrátorem našich stránek se stal Lukáš Rejzek, který již zahájil svou činnost na stránkách.

V Přerově dne 20. září 2004

Michal Vinkler

Odešel RNDr. František Hanák....

*„Jednoho dne s jeřábím hejnem kdesi
i já popluji v mlze ztracený
a ptačím hlasem budu pod nebesy
volat Vás, jež jsem nechal na zemi....“*

Razul Gamzatov

Nečekané a neuvěřitelné se stalo skutečností. Člověk plný síly a pohody, s mnoha plány do budoucnosti, odešel náhle, aniž mu bylo dopřáno je uskutečnit.

František Hanák se narodil 14. července 1945 v Brně – Bystrci, kde jeho rodiče bydleli blízko zoologické zahrady. Už jako chlapec se rád toulal v okolí Brněnské přehrady a krásnou přírodou blízkého Moravského krasu. V zoologické zahradě navštěvoval přírodovědný zájmový kroužek vedený prof. RNDr. Bruno Valouškem. Na toto období velmi rád vzpomínal.

Po ukončení základní školy pokračoval ve studiu na gymnáziu v Brně – Králově Poli, které ukončil maturitní zkouškou. Pak byl přijat na lékařskou fakultu Masarykovy university v Brně. Jeho zájem o přírodu se projevoval stále silněji, a tak se rozhodl, že po ukončení druhého ročníku přestoupí na přírodovědeckou fakultu, kde zakončil studium v roce 1972 diplomovou prací: „K poznání helmintofauny drobného ptactva Mniší Hory (Brno–Bystrc)“ a byl promován doktorem přírodních věd.

Po ukončení studií nastoupil na místo parazitologa na Hygienickou stanicí v Břeclavi. Rutinní práce v laboratoři ho plně neuspokojovala, a proto odešel do zoologické zahrady do Brna, kde pracoval nejprve jako zoolog, pak jako vedoucí osvětového oddělení a nakonec ve funkci ředitele. V roce 1990 odchází ze zdravotních důvodů do invalidního důchodu.

Od roku 1991 pracuje na částečný úvazek na Přírodovědném oddělení Muzea Komenského v Přerově. Po zlepšení svého zdravotního stavu nastupuje v roce 1993 na plný úvazek do funkce vedoucího přírodovědného oddělení – Moravské ornito-

logické stanice, kde působil až do své smrti.

Ve svém oboru se hlavně specializoval na zoologii a ekologii našich i cizokraj-
ných obratlovců. Zajímal se i o botaniku a ochranu přírody.

Vedle své odborné specializace se věnoval historii - hlavně rodu Habsburků,
studii větrných mlýnů, smírčích křížů a hraničních kamenů.

Hodně se věnoval popularizaci přírody. Přerovská veřejnost jej zná hlavně z jeho
naučných článků publikovaných v regionálním i celostátním tisku.

RNDr. František Hanák zemřel dne 24. června 2004 ve věku 58 let.

Dovolte mi, prosím, abych se s ním rozloučil slovy básně známého přerovského
ornitologa, akademického malíře Vlastimila Kozáka :

*„...Až půjdeš krajinou, tou nad jiné mi drahou,
natrhej kytici trav, řebříčků a mát –
a polož na můj hrob.
V té vůni domova zas budu sladce spát.“*

RNDr. Jiljí Sitko, CSc.

POZOR!

Výroční členská schůze MOS se
uskuteční v Přerově dne **12. 2. 2005**.
Zahájení v 9:00 na Moravské ornitolog-
ické stanici v Přerově.

Žádáme o nahlášení diskusních příspěvků a přednášek na adresu MOS
(P.O.BOX 65, Čapky Drahlovského 3,750 65 Přerov 2) či e-mailem
(mosprerov@atlas.cz).

Zároveň Vás prosíme o zaslání případných návrhů kandidátů do nového
výboru MOS - středomoravské pobočky ČSO.

Hnízdní ornitocenózy zámeckých parků ve Velkém Týnci, Velké Bystřici a Nových Zámcích u Litovle

Zámecký park ve Velkém Týnci (okres Olomouc) leží po levé straně zámecké budovy z roku 1765. Má tvar téměř pravidelného obdélníku, rozlohu 0,65 ha a sklon 3 až 4%. Převládají trávnickové plochy a novější nižší výsadba. Vyšší stromové patro je zastoupené jen několika dřevinami. V nadmořské výšce 224 m roste 12 taxonů jehličnanů a 22 taxonů listnáčů. K nejvýznamnějším jehličnanům patří jedlovec kanadský (*Tsuga canadensis*), jedle stejnobarvá (*Abies concolor*) a vejmutovky (*Pinus strobus*). Z listnáčů je významný vzácný různolistý a zároveň převislý jasan (*Fraxinus excelsior*, *Heterophylla pendula*). Za upozornění stojí ještě hlošina stříbrná (*Elaeagnus communata*). Pokryvnost v %: byliny – 82, keře – 24, stromy 18. Stromy dosahují věku 40 až 50 roků. Faunistický sčítací čtverec: 6740, zeměpisné souřadnice: 49°33' N, 17°20' E, územní celek: Nízký Jeseník. V okolí se nachází obecní zástavba, zahrady, hřbitov a komunikace. V parku je bazének s vodou.

Zámecký park ve Velké Bystřici (okres Olomouc) leží u zámku v obci v nadmořské výšce 250 m. Má rozlohu 2,03 ha a sklon 3%. Roste v něm 11 taxonů jehličnanů a 31 taxonů listnáčů ve věku 40 až 150 let. Jedná se o běžné druhy dřevin. Za zmínku stojí jedinec červenolistého buku (*Fagus sylvatica*, *Atropunicea*). Park je zakomponován do městské zástavby a nachází se v něm mateřská školka. Zámek je přestavěn na hotel. Parkem protéká potok. Pokryvnost v %: byliny – 76, keře – 23, stromy – 36. Faunistický sčítací čtverec: 6740, zeměpisné souřadnice: 49°35' N, 17°2' E, územní celek: Nízký Jeseník. Park je obklopen zástavbou, komunikací a zahradami.

Zámecký park v Nových Zámcích u Litovle (okres Olomouc) leží kolem původně barokního zámku z roku 1690. Park přecházel původně do okolní krajiny a převážně jako palouk přerušovaný jen minimálními skupinami dřevin navazuje na zevnějšek, na široké okolí včetně zámku na návrší a obory „Doubrava“. Park má rozlohu 5,28 ha, sklon 5 až 8% a nachází se v nadmořské výšce 251 m. Celý areál je příkladem citlivého využití původu domácí zemědělské a lužní krajiny. Proto se také postranní stromové a keřové skupiny skládají převážně z domácích druhů dřevin. Dendrologická skladba parku je jednoduchá. Roste zde 11 taxonů jehličnanů a 27 taxonů listnáčů. Za zmínku stojí zeravy (*Thuja occidentalis*, *Ellwangeriana* a *Wareana lutescens*), jedle stejnobarvá (*Abies concolor*), statné vejmutovky (*Pinus strobus*) a douglasky (*Pseudotsuga menziesii* var. *viridis*). Z listnáčů zde rostě statný dub americký (*Quercus rubra*), platan (*Platanus x acerifolia*) a vzrostlé lípy (*Tilia*

cordata, *T. platyphylla*) a duby (např. *Quercus robur*). Pokryvnost v %: byliny – 89, keře – 6, stromy – 18. Stromy dosahují věku 80 až 200 let. Faunistický sčítací čtverec: 6268, zeměpisné souřadnice: 49°43' N, 17°1' E, územní celek: Hornomoravský úval. V okolí parku se nachází les a pole, z jedné strany jej obtéká potok. Další údaje o zámeckých parcích uvádějí Kříž (1971) a Hieke (1985).

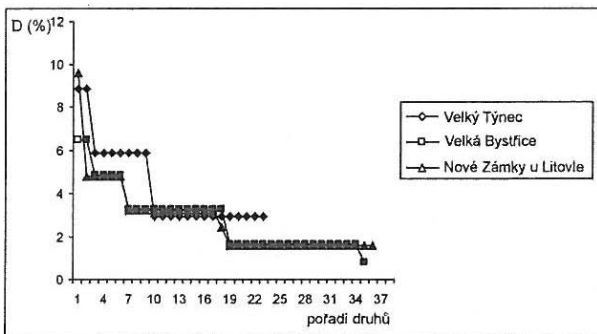
Při výzkumu byla použita standartní metodika liniového transektu (Janda & Řepa 1986). Ostatní aplikace metod je shodná s metodikou použitou v pracích Hanáka (1996, 2002).

Na zkoumané ploše zámeckého parku ve Velkém Týnci bylo zjištěno v hnízdním období let 2001 až 2003 celkem 23 druhů ptáků při abundanci 68 ex. a průměrné denzitě 1046,15 ex./10 ha. V parku nebyl zjištěn žádný eudominantní druh, 9 druhů bylo dominantních (jiříčka obecná, kos černý, drozd kvíčala, budníček menší, budníček větší, pěnice černohlavá, vrabec domácí, pěnkava obecná, zvonohlík zahradní) a 14 druhů bylo subdominantních. Třídy recedentních a subrecedentních druhů nebyly obsazeny. Křivka distribuce dominance má strmý průběh a prezentuje neustálené ptačí společenstvo. Lomy svědčí vyšší početnosti synantropních druhů. Ornitologická hodnota (OV=19,16) je úměrná rozloze a vegetaci parku. Jedná o území ornitologicky méně cenné.

V zámeckém parku ve Velké Bystřici bylo pozorováno v hnízdním období let 2001 až 2003 celkem 34 druhů ptáků při abundanci 123 ex. a průměrné denzitě 605,11 ex./10 ha. V uvedeném období zde nebyl zjištěn žádný eudominantní druh, 2 druhy byly dominantní (vrabec domácí, pěnkava obecná), 15 druhů bylo subdominantních, 16 recedentních a 1 subrecedentní. Křivka distribuce dominance má mírně strmější průběh a svědčí o méně ustáleném ptačím společenstvu s vyšší početností synantropních druhů.

Ornitologická hodnota (OV=44,82) vypovídá o tom, že plocha parku patří mezi území ornitologicky poměrně cenné.

Na území zámeckého parku v Nových Zámcích Litovle bylo zaznamenáno 35 druhů ptáků při abundanci 125 ex. a průměrné denzitě 236,74 ex./10 ha. V parku nebyl zjištěn žádný eudominantní

Obr. 1. Distribuce dominance hnízdních ornitocenóz zámeckých parků ve Velkém Týnci, Velké Bystřici a Nových Zámcích u Litovle v letech 2001 až 2003 (D – dominance)

druh, 1 druh byl dominantní (vrabec domácí), 16 druhů bylo subdominantních a 18 recedentních. Třída subrecedentních druhů nebyla obsazena. Strmější průběh křivky distribuce dominance v počáteční fázi prezentuje vyšší zastoupení jednoho dominantního druhu (9,6%, vrabec domácí) v ornitocenóze parku. Jinak svědčí průběh této křivky o mírně ustáleném ptačím společenstvu s relativně vyšší početností synantropních druhů. Ornitologická hodnota (OV=36,23) je ekvivalentní nižšímu zastoupení dřevin na území parku. Park lze tedy hodnotit jako území ornitologicky poměrně cenné.

Literatura

- Hanák F., 1996: Hnízdní ornitocenózy zámeckého parku v Budišově u Třebíče. Zprávy MOS, 54: 6-21.
Hanák F., 2002: Hnízdní ornitocenóza zámeckého parku v Budišově u Třebíče v roce 2001. Zprávy MOS, 60: 203-212.
Hieke, K., 1985: Moravské zámecké parky a jejich dřeviny. SZN, Praha.
Janda J., Řepa P., 1986: Metody kvantitativního výzkumu v ornitologii. OVM JAK a KSSPPOP v SZN, Praha.
Kříž Z., 1978: Významné parky Severomoravského kraje. Profil, Ostrava.

RNDr. František Hanák

KRÁTKÁ SDĚLENÍ

Méně obvyklé hnízdění kosa černého (*Turdus merula*) v dutině stromu

Kos černý hnízdí v mnoha rozmanitých prostředích. Hnízda umísťuje nejčastěji na stromy a keře v listnatých a jehličnatých lesích, zahradách, parcích, hřbitovech, alejích a lidských sídlištích. Dále hnízdí na budovách různých typů, na plotech a vzácněji na kupách dříví a větví, na zemi, na balkonech, v popínavé zeleni, na pomnicích, v polodutinách a dutinách a na jiných místech. Hudec (1983) uvádí, že se v 80,67 % nacházejí hnízda kosů černých na dřevinách.

Počátkem května 2003 jsem našel obsazené hnízdo kosa černého v dutině javoru mléče (*Acer platanoides*) v Přerově v aleji na levém břehu řeky Bečvy (obr. 1). Dutina s hnízdem byla umístěna ve výši 3 m a před několika lety byla utěsněna polystyrénovou ucpávkou a natřena nahnědo pracovníky Technických služeb Přerov. Později byla ucpávka narušena strakapoudy a tak se dutina znovu uvolnila. Z hnízda vylétěla dne 13.5.2003 celkem 4 mláďata.

Uložení hnízda kosa černého do dutiny, pahýlu stromu nebo ztrouchnivělého kůlu je udáváno více autory od 0,5 do 1,59 % (Havlin 1962, Dyrz 1969, Pikula

1974, Píkula & Beklová 1983, Stephan 1985, Cramp 1988, Glutz von Blotzheim & Bauer 1988). Volkmann (1957) uvádí hnízdění v umělé polodutině a Richard (1934) v budce pro špačky. Dyrzc (1969) hodnotí umístění hnízda kosa černého v dutině stromu jako ojedinělou skutečnost, Stephan (1985) však považuje tento způsob hnízdění sice za mimořádný, ale tradiční.

Literatura

- Cramp S. (ed.), 1988: Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa. Volume V. Tyrant Flycatchers to Thrushes. Oxford University Press, Oxford, New York.
- Dyrzc A., 1969: The ecology of the Song-thrush (*Turdus philomelos*) and Blackbird (*Turdus merula*) during the breeding seasons in an area of their joint occurrence. – Ekol. Pol., Ser. A, Bd. 17, Nr. 39: 735-793.
- Glutz von Blotzheim U. N., Bauer K. M. (eds.), 1988: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 11/II. Passeriformes (2. Teil). Aula-Verlag, Wiesbaden.
- Havlin J., 1962: Nároky kosa černého *Turdus merula* L. na prostředí. – Práce Brněnské základny ČSAV, 34 (1): 1-48.
- Hudec K. (ed.), 1983: Fauna ČSSR. Ptáci – Aves. Díl III/1. Academia, Praha.
- Píkula J., 1974: Ökologie der Art *Turdus merula* in der ČSSR. – Acta Sc. Nat. Brno, 8 (8): 1-42.
- Píkula J., Beklová M., 1983: Nidobiology of *Turdus merula*. – Acta. Sc. Nat. Beno, 17 (7): 1-46.
- Richard A., 1934: Le Merle Noir. – Nos Oiseaux, 116: 283-298.
- Stephan B., 1985: Die Amsel. Die Neue Brehm-Bücherei 95. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.
- Volkmann G., 1957: Amsel (*Turdus merula*) brütet im Halbnistkasten. – Orn. Mitt., 9: 193.

Obr. 1. Dutina v javoru mlčči s hnízdem kosa černého. Přerov, levý břeh Bečvy, 13.5.2003. Foto autor.

RNDr. František Hanák

Bezedná ptačí budka

„Budko, budečko, kdo v tobě přebývá?“...Ticho. Tak ještě jednou, pro jistotu: „Trubko, rouro, kdo v tobě přebývá?“ Opět žádná odpověď. Vrabčí samička nedůvěřivě zírá do prostorné dutiny, nevysoko na střeše rodinného domku. „Nu což, při nejhorším mě vyštípou. Jdu do toho! Áááá!“

Mám rád pohádky a nestydím se za to. Tohle ovšem nebyl začátek pohádky, nýbrž průběh skutečné události. Na konci března jsem čekal na zastávce trolejbusu v Prštém. Dlouho nic nejelo, tak jsem se kochal modří jarní oblohy. Samička vrabce usedla na azbestovou vložku komína a snad dvě minuty se nakloněná dívala do vlídné temnoty. Nervózně pocukávala ocáskem. Přitom kočka žádná na střeše nebyla, ani ostatní vrabci v okolí nevarovali. Najednou vrabčák zmizel v komíně. Jeden trolejbus mi ujel a já soustředěně pozoruji vrch komína. Druhý trolejbus... Asi po patnácti minutách čekání jsem pochopil: Slunce je ještě vysoko, spát tam určitě nešla... Leda snad na věčnost. Ale proč by to dělala?

To bylo asi před osmi lety. Ještě dřív, v polovině osmdesátých let, jsem měl podobný zážitek. Nastoupil jsem do zemědělského družstva a hned v prvních dnech obhlížel nové pracoviště. Spižirna zootechnika, gigantický seník z vlnitého plechu, se blyštěla novotou. Ó, dokonce s pozinkovanými okapovými svody! Zvedl jsem poklop v dolním koleně- a ejhle! Mrtvolka vrabce! Jak to, že ji voda nespáchla? Nakoukl jsem do dalších třech svodů a našel ještě jednu čerstvou mrtvolku. I ta ležela na břiše, v rovnější části nadzemního kolena, jakoby spala.

V pozdějších letech jsem ještě několikrát zaznamenal tato „předčasná úmrtí“, ale nepřikládal jsem jim větší význam. Vždyť vrabci mají mladé 3-4x za rok, škodí na dozrávajícím obilí, a vůbec – jsou důležitější věci na světě než pár pošlých vrabců. Třeba puščík nebo sýček. Ti mi zvedají adrenalin spolehlivě. Puščíků obecných hynou v chatových oblastech celá kvanta. Od majitelů chat se dozvídám o nálezech 5 i 7 sov v jednom komíně. Ve statistickém zpracování představuje úhyn v komínech největší mortalitní faktor u puščíka (Zvářal 2002). Tyto lesní sovy však nacházejí i dostatek přirozených dutin v souvislých porostech vzdálených od civilizace, takže dokáží ztráty vzniklé úhynem v komínech částečně nahradit.

U sýčka obecného taková zálohová lesní populace neexistuje. Tento druh je u nás navýsost synantropní sovou, což v překladu znamená, že je úzce vázán na lidská sídla. Ještě před 40 lety obýval i volnou krajinu se sady, parky a loukami. Poté, co silné traktory rozoraly poslední mez a proměnily louky v sterilní hliněné pláně – tzv. kulturní step (?) – uf! – bez hmyzu a žíža, prostě téměř bez života, byli

sýčci spolu s ostatními obyvateli nížinných lučních biotopů odsouzeni k zániku. Přezívající synantropní populace využívá poslední fragmenty záhumenkových luk, sadů a zahrad. Jestliže dříve byl sýček považován za hojně se vyskytujícího, dnes jeho početnost poklesla na nebezpečně nízkou hranici. V současnosti populaci sýčka v České republice nepočítáme v tisících párů, nýbrž ve stovkách. Někomu to může připadat ještě dosti vysoké číslo, o jakém např. drop nebo koliha si mohou nechat jenom zdát.

Přesto jsou města, kde populace sýčka dosahuje až nečekaných hodnot. Benda & Marek (2001) zjistili na sídlišťích v Děčíně hustotu 16,8 páru na 10 km². Sýčci zde obývají větrací (vodorovné!) otvory. Schröpfer (2000) uvádí pro mapované oblasti České republiky 0,33-0,12 páru na 10 km². Je tento nebetýčný rozdíl způsobený nekontaminovanou potravou a příznivým mikroklimatem města Děčína? Jak je možné, že se tak početná populace dlouhodobě uživí na relativně malé ploše, zatímco v jiných podobných – a možná ještě lepších biotopech, nenajdeme ani jeden pár? Odpověď je zcela nasnadě: nejsou tam ony vhodné vodorovné dutiny, přičemž nepochybně převažují vyvločkové komíny a kanalizované svody. O vedlejších účincích těchto velmi hlubokých „budek“ se již nějakou dobu ví, přesto se jejich dopad bagatelizuje. Zavádění rour smrti v masovějším měřítku se časově kryje s epizodní DDT-érou, plošnou likvidací rozptýlené zeleně, zorněním luk, nárůstem automobilové dopravy a synantropizací kupy skalní. Tyto uváděné důvody, spolu s tuhými zimami, hrají zatím prim při hypotetickém objasňování příčin vymizení sýčka z řady oblastí v České republice (Schröpfer 2000).

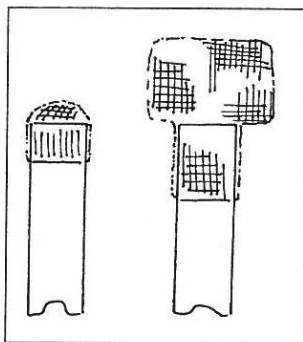
Chceme-li alespoň udržet stávající početnost sýčka, kromě ochrany zbytků lučních porostů, sadů, zahrad a starých stromořadí, musíme něco udělat i s eliminací živolovných pastí, tj. komínů, šachet a kanalizovaných okapových svodů. Oficiální místa se k tomuto problému nevyjadřují. Pokud nastíní stanovisko, tak ve smyslu, že „sýčkům komíny nevadí“(!?) Podle těchto rádoby oponentů ptáci přece musí cítit pach kouře a pudově se takovému místu vyhnou. Kéž by tomu tak bylo! Do krbů chat padají komínem i plši a ti jsou na tom s čichem nesrovnatelně lépe. A co roury, které nejsou cítit kouřem? Sýkory a vrabci si někdy postaví hnízdo těsně za horním kolenem okapového svodu, ale první silnější noční dešť hnízdo se samicí i mláďaty spláchně. Někteří studenti by to asi pojmenovali jako hnízdní kretenismus. Obávám se však, že chudáci ptáci v tom nejedou sami. Jestli je to důsledek nedostatečné informovanosti nebo způsob moderního technokratického vidění světa, které takové prkotiny z principu odmítá řešit, nechávám na posouzení čtenáře.

Optimisticky ladění ochranáři vyvěšují pro sýčka budky do míst, kde ještě přežívá. Jsou to vesměs prostory zemědělských farem. Tam ptáci nacházejí dostatek potravy, vhodné úkryty a je tam současně minimum svislých hladkých pastí. Těžko lze očekávat úspěšný návrat sýčka do obce, kde nadšenci umístí dvě speciální budky,

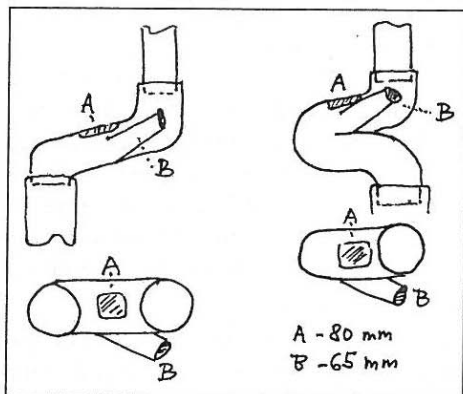
když skoro na střeše každého domu vidíme hned celou sadu „budek standardních“.

Rok 2003 byl z hlediska reprodukce dravců a sov nejhorším za posledních minimálně 25 let. Ale v mnoha směrech to byla nesmírně poučná sezóna. Např. většina párů puštíka obecného vůbec nezahnízдила. A puštík je panečku nějaký oportunist! Ten při nedostatku myši loví kosy, hrdličky, žáby, rejsky apod. Jestliže Berka (in verb.) uvádí u „skomírající“ jihomoravské populace sýčka (10 párů) v roce 2003 průměrný počet 3,25 (!!!) mlád'ata na úspěšné hnízdění, dovolím si prohlásit, že zde pojmy jako nedostatek potravy nebo obsah cizorodých látek způsobujících sterilitu, jsou ničím nepodložené spekulace! Sýček tímto naopak prokázal nesmírnou vitalitu a přizpůsobivost, před kterou lze jediné smeknout, stejně jako před nadšením jihomoravských ochranářů!

Budeme se tedy na sýčka, a v nedaleké budoucnosti i na vrabce, jezdit dívat do zooparku? Nebo jsme schopni najít i jiná řešení. Co takhle budky a krmítka pro vrabce. Starým sedlákům by tato slova určitě trhala uši. Vždyť kolikrát za den se jich od slepic naplašili! Jenže kdo dnes chová na vesnici slepice? (Jasso 2003). Sem tam někdo a ten má ještě u nich bezeztrátové násypné krmítko. V budkách hnízdící vrabci, přikrmovaní celoročně na okenní římsce, by znamenali větší šanci pro „červenoknižní“ sýčky, hlavně v zimním období. Sýčci hnízdící v ležatých budkách, chráněných před kunami a vandaly (Martiško 1995), by se bez obav pohybovali v přátelském prostředí ekologicky uvědomělých lidí. Ti by za nevelký peníz zakryli mřížkou

Obr. 1. Avikomín

Obr. 2. Avikoleno

všechny komíny a šachty (avikomín, obr. 1). U kanalizovaných okapů by spodní koleno mělo únikový východ, tak aby voda otekla a vrabci s rořýsi zůstali živí (avikoleno, obr. 2a, b). Že si realizaci takových opatření neumíte představit? Tak právě o tom to je!

Stará pravda, která říká, že kde je vůle, tam je i cesta, je dnes značně vyčpělá. Těžkopádný a (píp) úřednický moloch se nerad zabývá úkoly, při nichž je třeba většího úsilí, než několik kliknutí myši. Přesto doufám, že podobně jako u T-sloupů vysokého

napětí (Otáhal 1987) se podaří zmobilizovat prostředky na celoplošné ochranné avipomůcky alespoň v horizontu 20 let. Že je to dlouho? Zoekologie nemá většího komerčního využití. Při houkání sýčka davy nešili a cvrlikání vrabců těž nezpůsobuje vymývání mozků. Priority dnešní společnosti jsou nastaveny na jiné hodnoty. Klasik by určitě moudře pronesl něco o přirozeném vývoji a tržním prostředí. Asi jsem jiný, protože závody v drancování (pardon – intenzivní exploataci) přírody za přirozené nepovažuji. Mohly by jednou skončit nedobře. Nejen pro ušmudlané vrabce. Ani *Homo habilis* by si totiž pod sebou nepodřezával větvičky.

Literatura

- Benda, P. & Marek, J. (2001): Početnost sýčka obecného (*Athene noctua*) v Děčíně v roce 2000. Buteo 12: 135-137.
- Jasso, L. 2003: Vrabec domácí (*Passer domesticus*) na počátku třetího tisíciletí a možné příčiny jeho úbytku. Zprávy ČSO 57: 51-57.
- Martiško, J. a kol. 1995: Ochrana ptáků I- Sova pálená, sýček obecný. EkoCentrum, Brno.
- Otáhal, I. 1987: Ochrana ptáků přisedajících na sloupy elektrického vedení. Dravci 1985 (sborník z ornitologické konference): 89-91.
- Schröpfer, L. 2000: Sýček obecný (*Athene noctua*) v České republice - početnost a rozšíření v letech 1998-1999. Buteo, 11: 161-174.
- Zvářal, K. 2002: Mohou být architektonické nástrahy příčinou kritického úbytku sýčka obecného (*Athene noctua*)? Crux 18: 94-99.

Ing. Karel Zvářal

PRO ZAČÍNÁJÍCÍ ORNITOLOGY

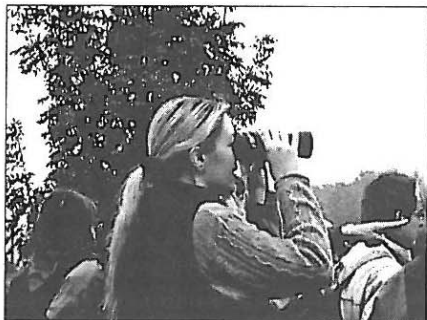
Kam vyrazit?

To je tedy otázka! Snad někam do přírody, ne! To je přece jasné! Je i není. Samozřejmě je to správná odpověď. Pokud si však vezmeme na pomoc kalendář nebo své přání, co bychom chtěli potkat, pak s touto odpovědí již těžko vystačíme.

I ve městech se můžeme setkávat po celý rok s řadou druhů, např. kosem černým, hrdličkou zahradní, vrabcem domácím, poštolkou obecnou, někde i s havranem polním a kavkou obecnou. V době hnízdění se běžně navíc objevují drozd zpěvný, rehek domácí, rorýs obecný, vlaštovka obecná a jiříčka obecná. Pokud se vypravíme do rozsáhlejších parků nebo podobných míst, narazíme tam celoročně na další opeřence, jako jsou pěnkava obecná, sýkora koňadra, sýkora modřinka, zvonek zelený, brhlík lesní, šoupálcí, ale při vhodných podmínkách narazíme také na datla černého, žlunu a strakapoudy i řadu dalších. V hnízdní době se běžně objevují budníčci, červenky obecné, sedmihlásek hajní, špaček obecný. Pokud jde o rozsáhlejší parky se starými stromy a dutinami, bývají v nich také puštíci obecní a kalousi ušatí. Podobně to vypadá i v prostředí vesnické krajiny. Pro pole a úhory

jsou typičtí skřivani polní a na vhodných místech se ještě pořád objevují také chocholouši obecní. Určitě není od věci zmapovat výskyt jednotlivých druhů v okolí bydliště. Pokud to uděláme každoročně, získáme data, která mají vypovídající hodnotu vztahující se k životnímu prostředí. Řadu uvedených ptáků běžně potkáváme i v prostředí lesů, kde k nim přibývají i káně lesní, sojky obecné a v hnízdním období také třeba čápi černí.

Specifickým prostředím je prostředí kolem vod. Na tekoucích se můžeme setkat celoročně s ledňáčky říčními, kachnami, často i volavkami popelavými. Prudčeji

Obr. 1. Ideálním místem k učení jsou exkurze MOS. Foto: autor.

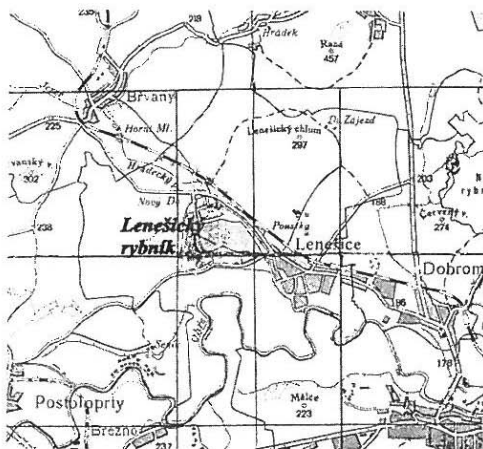
tekoucí vody jsou ideálním místem pro skorce vodního. V hnízdním období se u břehů setkáme pravidelně s konipasem bílým a horským. Samostatnou kapitolou jsou větší rybníky a jezera. Zde se setkáme s velmi bohatým společenstvím různých druhů ptáků. Bývají zde typičtí představitelé potápek, především potápka roháč, potápka malá a potápka černokrká. Z vrubozobých to bývají různé kachny, labutě velké a na příznivých biotopech také husy velké. Z brodivých ptáků se nejčastěji setkáváme

s volavkou popelavou a čápem bílým. Samostatnou skupinu představují racci, především chechtaví. Pokud je rybník vypouštěn a objevují se bahnitě plochy, stává se zvláště v období tahu ptáků přímo magnetem na bahňáky. Můžeme tak potkat čejky chocholaté, kulíky říční, bekasiny otavní, pisíky obecné i různé druhy jespáků, vodoušů i kulíků, často v ohromujících počtech.

Zima má svá specifika. Při trošce užitečné pomoci umožňuje nalákat na krmítko a do naší blízkosti řadu druhů (sýkory, vrabce, kosy černé, zvonky zelené, dlasky tlustozobé, ale i čížky lesní, brhlíky lesní, hýly obecné a strakapoudy). Můžeme se setkat také se severskými druhy, které u nás nacházejí dobré podmínky k přežívání (pěnkava jíkavec, brkoslav severní). Nezamrzající velké vodní plochy jsou doslova ornitologickým pokladem. Stávají se zimovištěm ohromných množství vrubozobých ptáků a kormoránů. Nejednou se setkáme i s opravdovými raritami. Ptáci prostě mají křídla a to přináší výhody i ornitologům. Tak jako nevstoupíme nikdy dvakrát do stejné řeky, tak neuvidíme nikdy dvakrát totéž, ať již vedou naše kroky kamkoli. Navíc, můžeme u nás vidět i druhy, za kterými bychom jinak museli cestovat stovky nebo tisíce kilometrů.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Lenešické rybníky

Není pravděpodobné, že by některý ornitolog z Moravy jel úmyslně na exkurzi Lenešických rybníků, které se nachází v severních Čechách na bývalém území okresu Louny. Je však možné, že je navštíví při případné cestě do Čech za jiným účelem.

Charakter lokality: Hlavní rybník o rozloze 78 ha byl vybudován na místě bývalé schwarzenberské bažantnice v letech 1952 - 1953 na severovýchodním okraji obce Lenešice, asi 3 km severozápadně od Loun. Do roku 1966 pak bylo

vybudováno dalších 5 výtažných rybníků o celkové rozloze 33 ha. Celá soustava je napájena Břvanským potokem a mezi sebou podzemními kanály se stavídlý. Mezi jednotlivými rybníky jsou sypané hráze. V minulosti se zde provozovalo kapro-kachní hospodářství. Nyní už se provádí pouze intenzivní odchov ryb.

Dostupnost: Lokalita je dostupná po železnici z Mostu, nebo Loun a železniční zastávka Lenešice je od soustavy rybníků vzdálena cca 0,5 km. Je možné i autobusové spojení, které je však časově dosti omezené. Nejlepší je návštěva osobním autem a v takovém případě nás dovedou dopravní značky po silnici Louny - Lenešice - Postoloprty až na hráz hlavního rybníka. Stejně je to i v tom případě, když bude výchozí stanicí Most.

Hnízdicí druhy: Ze 189 zastížených druhů bylo u 57 druhů doloženo hnízdění a u 20 dalších druhů se v některém roce předpokládá. Za pozornost stojí hnízdění až 10 párů potápky roháč (*Podiceps cristatus*) a až 40 párů potápky černokrké (*Podiceps nigricollis*), 1–2 párů husy velké (*Anser anser*), 1–2 párů bukáčka malého (*Ixobrychus minutus*), 5–8 párů labutě velké (*Cygnus olor*), 2–3 párů motáka pochopa (*Circus aeruginosus*), kopřivka obecná (*Anas strepera*) a několika párů chřástala vodního (*Rallus aquaticus*). V některých letech ojediněle patrně hnízdí i bukač velký (*Botaurus stellaris*), lžičák pestrý (*Anas clypeata*) a luňák červený (*Milvus milvus*).

Migrace: Pro migrující druhy ptáků je tato lokalita v této oblasti velmi důležitá. V pohníždním období se jedná o největší shromaždiště labutí velkých (*Cygnus olor*) u nás. Rekordní počet labutí zde byl zaznamenán v roce 1989 – 450 ex. Ze zajímavých migrujících druhů stojí za pozornost na podzim zastížených až 20 volavek bílých (*Egretta alba*), potápka rudokrká (*Podiceps griseigena*), plameňák růžový (*Phoenicopterus ruber*), husice rezavá (*Tadorna ferruginea*) a liščí (*Tadorna tadorna*), až 40 ex.rybáka černého (*Chlidonias nigra*), orlovec říční (*Pandion haliaetus*), racek mořský (*Larus marinus*), racek stříbřitý (*Larus argentatus*), racek bělohlavý (*Larus cachinnans*) a racek malý (*Larus minutus*), množství bahňáků včetně pisily čáponohé (*Himantopus himantopus*), vodouše štihlého (*Tringa stagnatilis*) a kameňáčka pestrého (*Arenaria interpres*). Mezi raritní pozorování lze zařadit dvojnásobné pozorování husy indické (*Anser indicus*).

Zimování: Pokud není hladina rybníka zamrzlá můžeme se zde setkat s hoholem severním (*Bucephala clangula*), morčákem velkým (*Mergus merganser*) a morčákem bílým (*Mergus albellus*), turpanem hnědým (*Melanitta fusca*), orlem mořským (*Haliaetus albicilla*) a dalšími druhy.

Stupeň ochrany: Přes veškerou snahu se nám nepodařilo vyhlásit toto území za chráněnou lokalitu. V minulosti tomu bránily zájmy provozovatelů kapro-kachního hospodářství a zájmy myslivců. V současné době jsou to zájmy vlastníka pozemků, který rybníky pronajal k chovu ryb.

Při dostatku času je možno navštívit i blízké národní rezervace Oblík a Raná. Hnízdí zde poměrně silná populace pěnice vlašské (*Sylvia nisoria*), strnada lučního (*Emberiza calandra*) a krutihlava obecného (*Jynx torquilla*). Při trošce štěstí lze pozorovat i strnada zahradního (*Emberiza hortulana*), bělořita šedého (*Oenanthe oenanthe*) a lindušku úhorní (*Anthus campestris*). Rozhodně má i tato oblast ornitologům co nabídnout.

Herbert Tichý

Vydařená exkurze Moravského ornitologického spolku

První z tradičních podzimních exkurzí Moravského ornitologického spolku pro veřejnost se v sobotu 4.9.2004 skutečně vydařila. Chladné ráno se rychle proměnilo v krásný slunečný den. Bezvětrí a tím i klidná hladina Tovačovských rybníků byla pro pozorování vodních ptáků přímo ideální. Bezvětrí je také nezbytnou podmínkou úspěšného odchytu ptáků pro případné kroužkování. I malý pohyb sítě totiž způsobí, že jí ptáci zaregistrují a úspěšně se jí vyhnou.

Účast na exkurzi si v rámci své výpravy do Tovačova nenechali ujít ani organizovaní turisté a tak se na trasu po hrázích vydalo celkem 39 účastníků. Ornitologové

zaregistrovali kolem čtyřiceti druhů ptáků a mezi nimi i opravdové vzácnosti, které bývají k vidění jen v období tahu. Lov ryb předváděli dokonce dva orlovci říční. Tito dravci s rozpětím křídel až 170 cm se dokáží udržet ve vzduchu na místě tak, jak to známe u poštolek. Jakmile spatří rybu, vrhnou se do vody a v pařátech vynesou úlovek, za který by se rozhodně žádný rybář stydět nemusel. Další raritou byl kvakoš noční, malý druh volavky s převážně noční aktivitou.

Obr.1. Nejmladší účastník Jirka Šafránek;
Foto autor

Odchyt umožnil prohlídku ptáků pěkně zblízka. Mimo připomínky města,

Obr.2. Ledňáček nadchl opravdu každého;
Foto autor

kosa černého, byli k vidění brhlík lesní a červenka obecná. Nejvíce obdivu bezesporu sklidil mladý ledňáček říční. A jaká byla nejčastější otázka? No přece: „Kdy příště?“. Brzy. Všichni je mohou těšit na další setkání v Tovačově již 2. října u příležitosti Celosvětového festivalu ptactva a dále pak 9.10.2004 a 13.11.2004. Sraz u sádek v Tovačově je v 7.30 hod, autobus z autobusového nástupiště v Přerově odjíždí v 6:50 hod z nástupiště 13, spoj z Olomouce odjíždí v 6:35 z tamního autobusového nádraží. V případě špatného počasí se exkurze nekoná.

Ing. Adolf Goebel, Ph.D.

Pozemky pro Ptáky

Již se s Vaší pomocí podařilo nashromáždit **12 710 Kč.**

Děkujeme!

Více informací naleznete na internetových stránkách MOS
www.iweb.cz/mos pod logem kampaně.

Excerptce (13)

The Condor

Vol. 104, No.3 – August 2002

Hnízdní biologie štidlákovitých (*Rhinocryptidae*) ve fragmentovaných deštných lesích jižního mírného pásu v Chile*(Nesting Biology of Tapaculos (Rhinocryptidae) in Fragmented South-Temperate Rainforests of Chile)* – Toni L. De Santo, Mary F. Willson, Kathryn E. Sieving a Juan J. Armesto ; str. 482

Tento článek se zabývá efektem fragmentace lesa na hnízdní biologii a reprodukční úspěšnost tří druhů štidláků ve vztahu k velikosti lesa, okrajovému efektu, disturbancím – buď hospodářskými zvířaty nebo při těžbě dřeva – během šestiletého období (1993-1999) v chilském deštném lese mírného pásu. Mayfieldův index hnízdní úspěšnosti (n=360) se u těchto tří druhů pohyboval mezi 64% až 85% a predace byla důvodem ztráty při 64% neúspěšných hnízdech. Bráno pro všechny typy hnízdních ztrát byla úmrtnost ve fragmentovaném i nefragmentovaném lese podobná, ale míra predace byla větší ve fragmentovaném lese. Úspěšná hnízda štidláků červenkovitého (*Sclerochilus rubecula*) byla průměrně umístěna blíže kraji lesa, lépe skryta, blíže zemi a měla delší vstupní tunel, než hnízda predovaná. Opětovné využití hnízda při dalším hnízdění bylo běžnější v lesních fragmentech s dobyt看m nebo fragmentech vzniklých kácením než v neporušeném lese, ale nebylo závislé na velikosti lesa. Úspěšnost vyvedení druhé snůšky byla nižší v opětovně využitém hnízdě než v hnízdě novém. Vývoj mláďat byl ve fragmentovaném, hospodářsky využívaném i nefragmentovaném a neporušeném lese podobný. Typická velikost snůšky jsou dvě vejce, ale ptáci hnízdící v malých denzitách v lesních fragmentech kladli po ztrátě hnízda často snůšky o třech vejcích. Navíc k negativním vlivům fragmentace lesa na hnízdění (rozšířenější využívání méně vhodných hnízdišť, vyšší predace) patří, jak se zdá, i snížená šance mláďat na přežití ve fragmentovaném lese.

Pozn. překladatele: Čeleď štidlákovitých (Rhinocryptidae), patříci do řádu pěvců (Passeriformes), čítá 56 druhů celkem ve 12 rodech. Jedná se o pozemní (jen zřídka létající) ptáky, kteří rychle běhají na dlouhých a silných nohách. Křídla jsou krátká a zaoblená, zobák rovněž kratší a silný. Obě pohlaví jsou vybarvena stejně. Hnízda jsou na zemi (klenutá pohárkovitá) nebo v dutinách stromů.

Srovnání charakteristik a ztrát hnízd v hnízdních budkách a přírodních dutinách u hohola islandského a hohola bělavého

(*A Comparison of the Characteristics and Fate of Barrow's Goldeneye and Bufflehead Nests in Nest Boxes and Natural Cavities*) – Matthew R. Evans, David B. Lank, W. Sean Boyd a Fred Cooke ; str. 610

Hohol islandský (*Bucephala islandica*) a hohol bělavý (*B. alveoly*) jsou dutinově hnízdící vodní ptáci, kteří byli hojně studováni za použití hnízdních budek, ale jen málo je dosud známo o jejich hnízdní ekologii v přirozených dutinách. Autoři tohoto článku zjistili větší velikost snůšky, nižší hnízdní úspěšnost a odlišné hlavní predátory u hnízd hohola islandského v budkách než u hnízd v dutinách, ale jen málo podobných rozdílů u hohola bělavého. Tato rozdílnost je autory přisuzována rozdílům v umístění a fyzických vlastnostech mezi hnízdními budkami a přirozenými dutinami hohola islandského, což ovlivňuje jejich nápadnost pro predátory a vnitrodruhové hnízdně parazitické samičky. Budky pro hoholy byly koncentrovány na vysoce viditelných místech, jako např. stromech ve vodě nebo okrajích lesa. Na druhou stranu přirozené dutiny, často opuštěné dutiny datla chocholatého (*Dryocopus pileatus*), byly více roztroušeny uvnitř lesa a skryty pod hustým vegetačním krytem. Hnízdní dutiny hoholů bělavých byly typicky blíže kraji lesa, což mohlo přispět jejich podobnosti s budkami. Proto autoři upozorňují na skutečnost, že údaje získané studii na hoholech islandských hnízdících v budkách nemusí zcela odpovídat reálné situaci v přirozených podmínkách.

Vyhledávání nápadné versus krypticky zbarvené kořisti: rychlost hledání kořisti u ptáků rychle lovcích a u těch, kteří pomalu prohledávají substrát

(*Searching for Conspicuous versus Cryptical Prey: Search Rates of Flush-Pursuing versus Substrate-Gleaning Birds*) – Piotr G. Jabłoński ; str. 657

Ekologické modely předpovídají, že predátoři kryptické kořisti by měli mít průměrnou nebo nízkou rychlost hledání, protože při vyšší rychlosti by zaznamenali jen malou část své kořisti. Naopak živočišné lovcí nápadnou kořist by měli vyhledávat potravu rychleji, protože je jednoduše zjistitelná. Tento předpoklad nezávisí na charakteru kořisti. Ptáci, kteří pomalu probírají substrát, jsou závislí na hledání krypticky zbarvené, často málo pohyblivé kořisti. Například lesňáček barevný (*Myioborus pictus*) využívá rychlých otáčivých pohybů roztaženého ocasu a křídel k vyhazování kořisti do vzduchu, čímž ji vysoce zviditelňuje. Pak následuje rychlý lov ve vzduchu. Dále v této práci autor potvrzuje již dříve zmíněný model.

Vliv tvaru zobáku na ektoparasitární postižení u sojky západní

(*Influence of Bill Shape on Ectoparasite Load in Western Scrub-Jays*) – Brett R. Moyer, A. Townsend Peterson a Dale H. Clayton ; str. 675

Populace sojky západní (*Aphelocoma californica*) mají zobáky specializované na získávání potravy na svých typických lokalitách. Populace biotopu dubového lesa mají zobáky zahnuté, zatímco ty, které žijí v borovicovém lese, mají zobák protáhlý do špičky s redukováným přesahem svrchní čelisti. Práce na jiných ptačích druzích ukazují, že přesah zobáku je nezbytný pro efektivní čištění peří od ektoparasitů. Autoři proto vycházeli z předpokladu, že parazity napadené sojky se špičatým zobákem budou mít více parazitů než sojky se zahnutým zobákem. Srovnali počet ektoparasitů rodů *Philoaterus*, *Myrsidea* a *Brueelia* na 65 ptácích se špičatým zobákem (4 napadené) a na 105 ptácích se zahnutým zobákem (17 napadených). I přes menší počet napadených ptáků měli ptáci se špičatými zobáky signifikantně více vší než ptáci se zahnutými zobáky, což potvrzuje předpoklad autorů. Evoluce tvaru zobáku je tradičně spojována se získáváním potravy. Tyto výsledky však naznačují, že evoluce efektivního zbavování se parazitů může také hrát důležitou roli.

Vol. 104, No.4 – November 2002

Fakultativní hypotermická odpověď u ptáků: přehled

(*Avian Facultative Hypothermic Responses: a Review*) – Andrew E. McKechnie a Barry G. Lovegrove ; str. 705

Současné poznatky ukazují, že fakultativní hypotermická odpověď je u ptáků mnohem častější a vyskytuje se v širším rozmezí ekologických kontextů než se dříve myslelo. Mírná hypotermie (hypotermie odpočinkové fáze) se objevuje v celé fylogenetické skupině ptáků, zatímco pokročilá hypotermie (strnulost) je vlastní jen některým taxonům. Čeledi, u kterých byla takováto strnulost zjištěna, zahrnují Todiovité (Todidae), Myšákovité (Coliidae), Kolibříkovité (Trochilidae), Rorýsovití (Apodidae), Lelkovité (Caprimulgidae) a Holubovití (Columbidae). Minimální tělesná teplota je během hypotermie souvisle rozložena mezi 4,3°C až 38°C. Fysiologická hranice mezi odpočinkovou hypotermií a strnulostí není zřetelná. Autoři navrhuji, že důraz v posuzování těchto dvou stavů by měl být kladen na pochopení vztahu mezi metabolismem a snížením minimální tělesné teploty a schopnosti reagovat na signály z okolního prostředí. Hypotermická odpověď u ptáků je určena vhodnými ekologickými a fyziologickými determinantami, mezi něž patří i dostupnost potravy, okolní teplota, hladina hormonů a hnízdní cyklus.

¹ Pozn. překladatele: Fakultativní hypotermie je příležitostně snížení tělesné teploty.

Vývoj hlasu souvisí u vlhovce hnědohlavého s indikací data líhnutí

(*Vocal Development Is correlated with an Indicator of Hatching Date in Brown-Headed Cowbirds*) – Adrian L. Loghlen a Stephen I. Loghstein ; str. 761

Načasování a ekologické podmínky, za kterých si jedinci u pěvců vštěpují kopie svého druhově typického zpěvu, se mohou významně lišit v rámci populace. Samci, kteří se vylíhnou později v hnízdní sezóně, pravděpodobně jako mláďata uslyší méně vnitrodruhového zpěvu než dříve vylíhnutí jedinci. Navíc pozdě vylíhnutí samečci zažijí během fáze učení se zpěvu kratší dny a zkracující se fotoperiodu, což jsou faktory, o kterých je známo, že ovlivňují rozvoj vokalizace. Autoři tohoto příspěvku testovali předpoklad, že vlhovci hnědohlaví (*Molothrus ater*) v druhém roce života, kteří se vylíhli dříve v předchozí hnízdní sezóně, dosáhnou pokročilejšího stupně vývoje místního hlasového dialektu než ptáci vylíhnutí později. Za tímto účelem nahráli hlasy 17 ptáků ve druhém roce života a 20 dospělých jedinců, které odchytili na dvou sousedních lokalitách ve státě New York a zjistili, že hlasový repertoár dvouletých ptáků byl omezenější a obsahoval méně prvků zpěvu běžných v repertoáru místních adultních ptáků. Již v dřívějších studiích na vlhovcích bylo zjištěno, že dvouletí ptáci nemění během sezóny obsah ani rozsah svého zpěvu. Autoři použili pera ze spodiny křídel mladých ptáků ke stanovení relativního data vylíhnutí u 15 dvouletých ptáků a zjistili, že hlasové repertoáry dříve vylíhnutých dvouletých samců obsahovaly více místních hlasových prvků dospělých ptáků než repertoáry mladších, později vylíhnutých ptáků. Dále autoři zjistili, že jen 4 dvouletí samci z 10 jsou schopni hvízdavého zpěvu za letu, který je typický pro dospělé ptáky.

Středně eocénní bahňák z Číny

(*A Middle Eocene Shorebird from China*) – Lianhai Hou a Per G. P. Ericson ; str. 896

Autoři v tomto článku popisují nový druh bahňáka, v současné době řazeného do čeledi kulřádkovitých (Charadriidae), z formace Huadian (střední eocén) z provincie Jilin v Číně. Svou obecnou morfologií se nalezený exemplář shoduje s morfologií širší skupiny Charadrii a velikostí koresponduje s kulřádkem zrcocasným (*Charadrius vociferus*). Pokud byl tento nález správně identifikován, jedná se o nejstarší doklad čeledi Charadriidae vůbec. Středně eocénní prostředí Huadianského regionu se patrně podobalo svým charakterem subtropickému mokřadu.

Pozn. překladatele: Eocén = geologické období před 54-38 miliony let patřící do paleogénu (starší třetihory).

Potápky rudokrké se stávají semikoloniálními, když je dostupný první hnízdní substrát

(*Red-necked Grebes Become Semicolonial when Prime Nesting Substrate is Available*) – Gary L. Nuechterlein, Deborah Buitron, Joel L. Sachs a Colin R. Hughes ; str. 80

V letech 1995-1998 studovali autoři dynamiku hnízdní disperze v populaci 160-200 potápek rudokrkých (*Podiceps grisegena*) na jezeře Lake Osakis ležícím v Minnesotě, které je veliké a větrné. Hnízdní páry potápek, které dorazily na jezero, byly velmi přitahovány několika velkými plovoucími trsy orobince úzkolistého (*Typha angustifolia*), které se odlomily a byly odehnány dále od pevniny, přičemž vytvořily ostrůvky. Tyto trsy chránily první hnízda před vlnami a predátory, takže si je za hnízdiště zvolilo takřka 40% populace. Většina párů hnízdila na těchto ostrůvcích zároveň s 5-10 sousedy vzdálenými do 50m, což kontrastuje s páry hnízdícími při břehu, z nichž většina neměla žádné sousedy v okruhu 50m. Celková úspěšnost těchto dvou strategií se velmi lišila rok od roku, v závislosti na výšce hladiny vody, dostupnosti hnízdních lokalit, načasování bouřek a aktivitě predátorů. Během většiny let nicméně měly páry, které si založily hnízda na ostrůvcích, větší snůšku a více potomstva, které se líhlo dříve. Jak se zdálo, skýtaly trsy orobince ochranu před aktivitou větru a vln, které způsobovaly hlavní ztráty na časných hnízdech. Genetická analýza neukázala žádné rozdíly mezi ptáky obou strategií. Páry se ovšem vracely v dalších letech na stejnou lokalitu a hnízdily ve stejném typu prostředí jako v letech předchozích.

Acta Ornithologica

Vol. 36, No.2 – Winter 2001

Hnízdní ekologie zvonka zeleného (*Carduelis chloris*) v městském prostředí (studie z Krotoszyně, západní Polsko)

(*The breeding ecology of the Greenfinch (Carduelis chloris) in urban conditions (study in Krotoszyn, W Poland)*) – Ziemowit Kosiński ; str. 111

Data v této studii byla získávána ve středně velkém městě, přičemž během pěti let bylo nalezeno celkem 342 hnízd. Denzity hnízdicích ptáků se pohybovaly mezi 4,5 a 5,9 párů/10 ha. Distribuce hnízdicích párů byla ve studované oblasti nerovnoměrná. Preferovány byly stromy po stranách cest, v nichž se nacházelo 88,9% postavených hnízd. Průměrný počátek kladení vajec připadal na 22. duben (rozmezí 19.-26. duben). Byla zjištěna tendence k dřívějšímu hnízdění při teplejším

jarním počasí. Průměrná velikost snůšky činila $5,07 \pm 0,74$. Byla zjištěna pozitivní korelace mezi velikostí snůšky a datem kladení vajec. Tato data ukazují, že zde existoval kompromis mezi tendencí k časnějšímu hnízdění a velikostí snůšky. Ve studované oblasti je zvonek zelený pták hnízdící dvakrát za sezónu. Naproti ostatním studiím autor zjistil, že průměrná velikost snůšky byla větší v druhé polovině hnízdění sezóny. Maximální velikost snůšky spadala do druhé či náhradní snůšky. Úspěšnost líhnutí, přežití mláďat a celková hnízdění úspěšnost byly nejnižší u větších snůšek. Kočky a lasicovití byli patrně nejčastější příčinou hnízdění neúspěchu. Krkavcovití za ztráty hnízd zodpovědní nebyli.

Vol. 37, No.1 – Summer 2002

Efekt velikosti vejce na poměr líhnutí u vrabce polního *Passer montanus* (studie ze středního Polska)

*(The effect of egg size on hatching rate in the Tree Sparrow *Passer montanus* (study in Central Poland))* – Barbara Pinowska, Miłostawa Barkowska, Jan Pinowski, Kyu-Hwang Hahm a Natalia Lebedeva ; str. 7

Autoři provedli analýzu 1332 vajec vrabce polního, z nichž se vylíhlo 1053 mláďat, ve 257 snůškách, z nichž 114 bylo úspěšných, 119 částečně úspěšných a 24 snůšek bylo opuštěno. Průměrná hmotnost vajec v opuštěných snůškách byla nižší než ve snůškách, které byly zcela nebo částečně úspěšné, ale tento rozdíl ve hmotnosti nebyl signifikantní. Průměrná úspěšnost líhnutí na snůšku se zvyšovala s průměrnou hmotností vajec. Jednotlivá vejce v plně vylíhnutých snůškách vážila signifikantně více (2,21g) než v těch snůškách, v nichž se vyklubala jen část vajec (2,17g), a byla také těžší než neoplozená vejce (2,14g). Vejce v plně úspěšných snůškách byla také zavalitější než neoplozená vejce.

Vol. 37, No.2 – Winter 2002

Koexistence různých druhů sov v zemědělské krajině jihovýchodního Polska

(Coexistence of owl species in the farmland of southeastern Poland) – Ignacy Kitowski ; str. 121

Tato studie se zabývá sýčkem obecným (*Athene noctua*), sovou pálenou (*Tyto alba*), puštíkem obecným (*Strix aluco*) a kalousem ušatým (*Asio otus*). Koexistenci je zde myšleno současné hnízdění nebo obsazení teritorií v hnízdícím období více než jedním druhem sovy v areálu jedné farmy. Dohromady bylo nalezeno 48 sovích teritorií na 16 komplexech farmářských budov. Vzdálenost mezi nejbližšími sousedními hnízdy činila 16-203m. U sýčka obecného byla tato vzdálenost průměrně $43 \text{ m} \pm 28$, u puštíka obecného $159 \text{ m} \pm 61$. Počet mláďat ve snůškách sýčků hníz-

dících samostatně byl signifikantně vyšší než u sýčků hnízdících společně s jinými sovami. Náznakem koexistence několika druhů sov na lokalitě byl její specifický charakter: „ostrůvky“ komplexů farmářských budov nabízejí příhodná místa k hnízdění, zatímco okolní polní monokultury skýtají lovecká teritoria jen s omezenými hnízdními možnostmi. Produktivita sýčků a puštíků na studovaném území byla nízká, pravděpodobně kvůli interakcím souvisejícím s hnízděním v blízkosti jiných druhů.

Vol. 38, No.1 – Summer 2003

Opětovné využití starých hnízd versus stavba hnízd nových u straky obecné *Pica pica* ve městě Sofii (Bulharsko)

*(Re-use of old nests versus the construction of new ones in the Magpie *Pica pica* in the city of Sofia (Bulgaria))* – Anton Antonov a Dimitrinka Antanasova ; str. 1

Opětovné využití starých hnízd ve vysoce denzitní populaci strak ve městě Sofia a jeho okolí byla autory tohoto příspěvku studována v letech 1999-2000. Poměr opětovně využitých hnízd byl signifikantně vyšší v urbánním prostředí (17%) ve srovnání s napůl venkovským prostředím v okolí města do vzdálenosti 1 km (7%). Opětovně využitá hnízda byla v průměru výše nad zemí než nově postavená hnízda. Poměr opětovně využívaných hnízd nebyl spojen s hnízdní hustotou, abundance ani průměrnou výškou dostupných stromů. Straky opětovně využívající svá stará hnízda kladly vejce signifikantně dříve ve srovnání se strakami stavícími hnízda nová. Nicméně opětovné využití starých hnízd nepřinášelo strakám žádné další reprodukční výhody, jelikož velikost snůšky ani hnízdní úspěšnost se mezi těmito dvěma hnízdními strategiemi signifikantně nelišily.

Přeložil a upravil: Michal Vinkler

ORNITOLOGICKÁ POZOROVÁNÍ

Volavka bílá - *Egretta alba*

15. 01. 04 - 1 ex. Záhlnice, KM (Něm)
18. 04. 04 - 5 ex. Hodonínské ryb., HO (Něm, On)

Bukač velký - *Botaurus stellaris*

21. 04. 04 - 1 ex. Záhlnice, KM (Něm, Kuž)

Husa polní - *Anser fabalis*

27. 03. 03 - 2 ex. Kojetín - usazovací nádrže cukrovaru, PR (Shr)

Husa velká - *Anser anser*

25. 03. 03 - 1 ex. Kojetín - usazovací nádrže cukrovaru, PR (Shr)
06. 02. 04 - 9 ex. Kojetín, PR (Šír)

Hvízdák euroasijský - *Anas penelope*

25. 09. 03 - 1 M Tovačov, PR (Shr)
21. 03. 04 - 8 párů Záhlinice, KM (Něm)
28. 03. 04 - 110 ex. Záhlinice, KM (Shr)
10. 09. 04 - 2 ex. Tovačov, PR (Shr)

Ostralka štíhlá - *Anas acuta*

21. 03. 04 - 2 M Záhlinice, KM (Něm)
28. 03. 04 - 4 M Záhlinice, KM (Shr)

Zrzholávka rudozobá - *Netta rufina*

21. 03. 04 - 2 M Záhlinice, KM (Něm)
28. 03. 04 - 4 M, 1 F Záhlinice, KM (Shr)
18. 04. 04 - 6 M, 4 F Hodonínské ryb., HO
(Něm, On)

Hohol severní - *Bucephala clangula*

13. 03. 04 - 5 M Záhlinice, KM (Něm)
21. 03. 04 - 3 M, 1 F Záhlinice, KM (Něm)
24. 03. 04 - 1 pár Záhlinice, KM (Něm, On)

Morčák velký - *Mergus merganser*

15. 01. 04 - 5 párů Záhlinice, KM (Něm)
13. 03. 04 - 5 M, 3 F Záhlinice, KM (Něm)

Morčák malý - *Mergus albellus*

21. 03. 04 - 1 M, 3 F Záhlinice, KM (Něm)

Morčák prostřední - *Mergus serrator*

08. - 16. 06. 04 - 1 M Tovačov - Troubecká
štěrkovna, PR - foto (Šír)

Orel mořský - *Haliaeetus albicilla*

02. 12. 03 - 3 ex. Záhlinice, KM (Shr)
21. 03. 04 - 1 imm. Záhlinice, KM (Něm)

Sokol stěhovavý - *Falco peregrinus*

29. 08. 03 - 1 juv. - Kojetín, PR (Shr)

Jeřáb popelavý - *Grus grus*

22. 11. 03 - 25 až 30 ex. Brno - Zvonařka,
BM (Shr)

Břehouš černoocasý - *Limosa limosa*

24. 04. 04 - 1 ex. Tovačov, PR (Něm)
24. 07. 04 - 6 ex. Nesyt, BV (Dou, Pol,
Šír, Kou)

Jespák rezavý - *Calidris canutus*

06. 09. 04 - 1 juv. F Troubky, PR - coll.
MOS Přerov (Sit)

Racek bělohlavý - *Larus cachimans*

02. 12. 03 - 80 ex. Záhlinice, KM(Shr)

Racek malý - *Larus minutus*

24. 04. 03 - 7 ad., 1 imm. Záhlinice, KM (Shr)

Racek černohlavý - *Larus melanocephalus*

13. 04. 03 - 2 ad. Kojetín - usazovací
nádrže cukrovaru, PR (Shr)
16. 04. 04 - 2 ad. Kojetín - usazovací
nádrže cukrovaru, PR (Šír)

Rybák obecný - *Sterna hirundo*

18. 04. 04 - 4ex. Hodonínské ryb., HO
(Něm, On)

Rybák velkozobý - *Sterna caspia*

18. 04. 04 - 3 ex. Hodonínské ryb., HO
(Něm, On)
25. 09. 04 - 2 ex. VDNM II., BV (Šír, Šaf,
Goe, Tru, Cig)

Rybák bahenní - *Chlidonias hybridus*

21. 04. 04 - 1 ex. Záhlinice, KM (Šír, Něm, Kuž)

Vlha pestrá - *Merops apiaster*

22. 06. 03 - 1 ex. a vyhrabaná nora v lomu
Uhřice, KM (Shr)

Rorýs obecný - *Apus apus*

24. 09. 04 - 1 ex. Olomouc, OL (Šír)

Konipas luční - *Motacilla flava*

02. 04. 04 - 1 ex. Velké Bilovice, BV (Dam)

Slavík modráček středoevropský

- *Luscinia svecica cyanecula*

04. 04. 04 - 1 ex. Záhlinice, KM (Něm)

Bělořit šedý - *Oenanthe oenanthe*

- 2003 - hnízdění 1 páru, vyvedení 3 juv
Věžky, KM (Shr)
04. 05. 03 - 1 M, 2 F Tetětice, KM (Shr)
17. 04. 04 - 6 ex. Sazovice, ZL (Něm)

Rehek domácí - *Phoenicurus ochruros*

21. 02. 04 - 1 F Chropyně, KM (Šír)

Zkratky pozorovatelů:

Strnad luční - *Miliaria calandra*17. 06. 03 - 1 M zpív. Litenčice, KM
(Shr)

Cig – František Cigánek
 Dam – p. Damborský
 Dou – Lubomír Doupal
 Goe – Adolf Goebel
 Kou – Tomáš Koutný
 Kuž – Oldřich Kužílek
 Něm – Jiří Němčík
 On – Pavel Ondra
 Pol – Jiří Polčák
 Shr – Pavel Shromáždil
 Sit – Jiljí Sitko
 Šaf – Jiří Šafránek
 Šír – Jiří Šírek
 Tru – Josef Trubač

Vysvělivky:

M – samec
 F – samice
 Coll. – doklad ve sbírce
 VDNM II. – vodní dílo Nové Mlýny
 Ad. – dospělý
 Imm. – nedospělý
 Juv. – letošní mládě

Zpracoval: Ing. Jiří Šírek

CIZOKRAJNÍ PTÁCI**Slunatec nádherný – pestrý pták s motýlím letem**

Slunatec nádherný (*Eirypyga helias* [Pallas, 1781]) se řadí jako jediný druh do čeledi slunatcovitých (Eurypygidae) z řádu krátkokřídých (Gruiformes). Zahrnuje tři poddruhy, z nichž *E. h. major* je rozšířen na území od jižního Mexika přes Guatemala po západní Ekvádor, *E. h. meridionalis* v jižním Peru ve státech Junín a Cuzco a *E. h. helias* na území od Kolumbie přes Venezuelu, Guayanu, amazonskou část Brazílie po východní Bolívii. Jeho jméno vzniklo podle toho, že prvním Evropanům přicházejícím do Jižní Ameriky připomínaly skvrny na křídlech vycházející slunce. Dříve se také nazýval chřástal nádherný nebo chřástal sluneční a subspecie major byla považována za samostatný druh.

Obývá lesnaté močály a vlhké lesy podél vod, řeky, rybníky a laguny od nížin do nadmořské výšky 1800 m. Dále ho lze nalézt v humidních, těžko přístupných,

hustých a tmavých pralesích v blízkosti potoků a struh. Dosahuje délky 43 až 48 cm a průměrné hmotnosti 188 g. Sameček má na křídelních krovkách velké bílé kruhovitě skvrny a hřbet červenavý s příčným černým pruhováním. Jinak je zbarven velmi pestře. Hlava je černobíle pruhovaná, křídla a ocas jsou žlutohnědě, světle šedě a černohnědě pruhované. Spodina těla je šedá a nažloutle bílá s černými pruhy přes hrdlo. Zobák a nohy jsou žluté, duhovka červená. Samička je zbarvena podobně, ale hřbet má břidlicově šedý a černý. Mladí ptáci nemají žádný juvenilní šat a při růstu obrysového peří a ztrátě prachového peří se ihned vyvíjí šat dospělých, na rozdíl od dospělých ptáků mají žlutavou duhovku. Svým vzhledem připomíná menší volavku, má ale kratší nohy a delší ocas. V křídlech je 10 ručních letek, z nichž třetí je nejdelší, ocas je složen z 12 rýdovacích per. Ve vzduchu se pohybuje pomalým a měkkým letem, který připomíná let motýlů. Zobák je dlouhý a tenký. V přírodě se živí bezobratlými i obratlovci, zejména pavouky, vážkami, brouky, šváby, sarančaty, larvami hmyzu, kraby, aky, korýši, garnáty, měkkýši, dešťovkami, rybkami, pulci, žábami, ještěrkami. Letu dovede bleskurýchlymi pohyby sbírat hmyz na křovinách. Hnízdí v období dešťů od března do července. Hnízdo umísťuje na stromech, někdy i více metrů nad zemí. Snůška činí 2 (1 – 2) vejce, která mají světle hnědý základ a fialově šedé a sépiově hnědé skvrnění. Inkubace trvá 27 – 30 dní. Sameček i samička se při sezení na vejcích střídají a oba také krmí mláďata. Mláďata jsou po vylihnutí porostlá hustým prachovým peřím, jehož barva je různá podle poddruhu. U ssp. major je prachové peří světle hnědé, u ssp. meridionalis krémové a u ssp. helias krémové s trochou černého zbarvení. Mláďata jsou vzletná mezi 22 – 30 dnem a s výživou jsou na rodičích závislá do 2 měsíců věku. Na hnízdě zůstávají jen 1 nebo 2 dny a pak slétávají na zem. Na hnízdo se již nevracejí. Slunatci jsou stálí ptáci.

V jejich vlasti je často chováni domorodci s drúbeží na dvorcích, ve výbězích nebo i volně. V Evropě se chová většinou v zoologických zahradách a ptačích parcích ve velkých voliérách pavilonů ptáků nebo v tropických halách. Může se chovat i v menších voliérách s vytápěným vnitřním prostorem. Vnitřní zařízení voliéry by mělo obsahovat mēlkou vodní nádrž, větší množství vodorovných větví popř. kmenů, většinou kolmo stojících kmenů pro stavbu hnízda; voliéru plochu s pískem a listnatou vegetací. Rád se koupe a sluní. Přes zimu potřebuje vytápěnou vnitřní ubikaci nebo tropickou halu. Přes den se pohybuje především na podlaze voliéry a často zůstává nečekaně nehybně stát. Všeobecně je to snášenlivý a klidný chovanec. Jsou to dlouhoživí ptáci. V Zoo Londýn žil jeden slunatec 22 roků a další dokonce 30 roků.

Potrava v zajetí se podává v plochých miskách v množství pro jednoho slunatce na den. Denní krmná dávka obsahuje 1 pomleté kuře, 10 g pomletého hovězího srdce, 7 živých cvrčků (*Gryllus* sp.), 5 živých čerstvě stažených a 5 spařených čerstvě stažených larev potemníka moučného, 1 polévkovou lžici drceného hmyzu

s protlačeným vejcem, čerstvou mrkev, kvasnicové vločky, na špičku nože minerální a vitamínový přípravek Vitakalk a na špičku nože komerční krmivo Nekton-R. Vše se připraví jako vlhká drobná směs. Také lze podávat čerstvě nakrájené bílé ryby nebo sledě. Kousky potravy jsou ptáky před spolknutím ponořovány do misky s vodou. Může se také krmit hmyzem (larvami a brouky poterníka moučného, malými šváby, cvrčky, sarančaty, housenkami), také jemně nasekanými špagetami s kuchyňsky upravenou krví a mletým masem. Při uvývání v zajetí se doporučuje podávat hmyz, larvy poterníka moučného, roupice, larvy vážek, drobné žabky a ještěrky. Později by se mělo krmit směsí s mletým masem, drceným hmyzem a garináty. Pod síto je možné dát maso nebo ryby tak, aby byly pro ptáky nedosažitelné, ale přilákaly mouchy a další hmyz jako potravu pro slunatce.

Byl již vícekrát odchován, např. v Bronx Zoo New York (USA), Zoo Frankfurt n. M. (SRN, v exotáriu této zoologické zahrady odchoval pár slunatců nádherných v letech 1962 až 1970 celkem 5 mlád'at), Tierpark Berlín (SRN), Zoo Londýn (Velká Británie, zde byl odchován v roce 1865 vůbec poprvé), Zoo Rio de Janeiro (Brazílie), National Zoological Park Washington (USA) nebo Vogelpark Walsrode (SRN, zde bylo nejvíce odchováno, první odchov v roce 1976). Chová se v párech. Výhružný postoj při toku trvá 3 až 4 minuty. Přítom má sameček dozadu a nahoru široce roztažená křídla a naklání se dopředu, takže jsou zřetelně viditelné skvrny na horní straně křídla. Výhružný postoj používají tímto způsobem proti cizím druhům ptáků na hnízdišti, ale také proti chovatelům při náhlém objevení v chovném zařízení. Podle některých chovatelů probíhá tok v úzké souvislosti se stavbou hnízda a roztahováním křídel během hnízdění nelze chápat jako projev hrozby, ale jako epigamní tanec. Tento tanec je spojen s vydáváním syčivého a chřestivého hlasového projevu. Rádi hnízdí na seříznutých vysvých kmenech stromů ve výšce nejméně od 1,8 m. Je dobré jim nabídnout více kmenů na výběr. Oba partneři přinášejí hnízdní materiál (kořenová vlákna, dlouhé, široké, čerstvé i suché listy, vzdušné kořeny, větvičky). Tento materiál je po dokončení hnízda vyspárovan bahnem nebo hlínou. Číši podobné hnízdo má boční přístup. V zajetí dospívají slunatci ve 2 letech. K 31.12.2002 se chovalo ve 20 institucích v Evropě celkem 70 slunatců nádherných, z toho 35 samečků, 33 samiček a 2 mlád'ata zatím s neučeným pohlavím. Celkem se v roce 2002 vylíhlo v zajetí v 6 evropských zoologických zahradách 21 mlád'at, z nichž 19 dospělo.

K odchovu v Zoo Londýn v roce 1865 jsou známy některé biologické detaily. Do této zoologické zahrady byl zakoupen pár slunatců nádherných v roce 1862 (byl to tehdy první import tohoto druhu do Evropy). Tento pár začal v květnu 1865 snášet trsy trávy, kořínky, větvičky a další materiál a oba ptáci pátrali po blátu a bahně, neboť nalezený potenciální hnízdní materiál namáčeli. Proto jim byl jíl a hlína předloženy do voliéry. Tyto látky byly ihned přijaty a pár přijal za své staré hnízdo čápů na 3 m vysokém pahýlu stromu. Toto staré čápí hnízdo vyložil kořeny a trávou,

vymazal bahnem a jílem a zvýšil jeho stěny. Pak se objevily pod hnízdem zbytky vejce. Jednalo se o nezdařenou první snůšku. Z druhé snůšky se vylíhlo po 27 dnech inkubace dne 9. června 1 mládě. Na vejcích se střídali oba rodiče. Mládě krmili oba dospělí ptáci na hnízdě hmyzem a rybičkami. Hned 2. den sletělo mládě z hnízda na zem. Rostlo tak rychle, že již za 2 měsíce bylo k nerozeznání od dospělých ptáků. V srpnu téhož roku opravil chovný pár hnízdo tak, že je vymazal a vyspároval čerstvým bahnem. Koncem srpna se objevilo první vejce třetí snůšky, na kterém seděl převážně sameček. Samička pečovala mezitím o mládě. Dne 28. září se vylíhlo druhé mládě, které bylo odchováno uměle. Rychle se ochočilo a dobře dospívalo. Jeho prachové peří mělo nažloutlou až rezavohnědou barvu s ojedinělými černými skvrnkami (ssp. helias).

V Tierparku Berlín se chovali slunatci nádherní od roku 1971 (3 jedinci) v tropické hale pavilonu Alfréda Brehma. Do roku 1979 tito ptáci uhynuli. Další jedinci tohoto druhu přišli až po více než 20 letech. V roce 2002 byl přivezen do Berlína jak sameček, který se vylíhl v roce 2001 v Zoo Basilej ve Švýcarsku, tak i samička, která se vylíhla v roce 2001 v Zoo Arnheim v Nizozemí. Pár byl umístěn do voliéry o rozloze 432 m² v pavilonu krokodýlů, ve které bylo odchováno již mnoho druhů tropických ptáků (např. kotingy nebo kolibříci). Jako krmení dostali ptáci měkký žír s drceným hmyzem, syrovým i vařeným krájeným libovým masem, vařenými vejci, strouhanou mrkví a živým hmyzem (především larvami potemníka moučného, sarančaty a cvrčky). Také lovili šváby, pavouky a další bezobratlé živočichy, kteří sídlili v hale. Ještě v roce 2002 začal pár tokat. V zarostlé hale byl tok poznat pouze podle hlasových projevů. Dne 2.1.2003 našel ošetřovatel vejce slunatců na písku. Bylo sneseno bez předchozí aktivity, která by vedla ke stavbě hnízda. Toto vejce bylo převzato k umělé inkubaci. Se stavbou hnízda započal pár počátkem února 2003 na úzké liště k vedení elektrického kabelu, těsně nad bazénkem pro želvy. Hnízdní materiál snášel častěji sameček a předával ho samičce. Dne 14.2.2003 bylo nalezeno další vejce, které bylo sneseno na menší množství zatím přineseného a volně loženého hnízdního materiálu. I toto vejce bylo převzato k umělé inkubaci, neboť nebyla šance, že bude zahříváno rodiči. Jeho hmotnost byla 25,5 g při velikosti 45,4 x 353,3 mm. I když bylo vejce oplozeno, nedošlo bohužel k vylíhnutí mláděte. Pro lepší zajištění hnízda byl na kabelovou lištu připevněn hnízdní koš pro drůbež a do něho velmi opatrně přemístěn již nanesený hnízdní materiál tak, aby to nenarušilo epigamní chování slunatců. Pár pak dokončil hnízdo v koši na kabelové liště a dne 5.3.2003 tam snesla samička další oplozené vejce (hmotnost 26,0 g, rozměry 45,6 x 33,5 mm). Na něm se rodiče střídali v sezení. Při kontrole dne 6.4.2003 bylo zjištěno, že vejce zmizelo beze stopy. V průběhu roku snesl pár na hnízdě ještě více vajec, vylíhnutí mláděte však nebylo registrováno.

RNDr. František Hanák

OBSAH

ÚVODEM

- 1** Úvodní slovo – *Michal Vinkler*

OSOBNÍ ZPRÁVY

- 2** Zemřel RNDr. František Hanák.... – *RNDr. Jiljí Sitko, CSc.*

ODBORNÉ ČLÁNKY

- 4** Hnízdní ornitocenózy zámeckých parků ve Velkém Týnci, Velké Bystřici a Nových Zámcích u Litovle – *RNDr. František Hanák*

KRÁTKÁ SDĚLENÍ

- 6** Méně obvyklé hnízdění kosa černého (*Turdus merula*) v dutině stromu – *RNDr. František Hanák*

RADY A NÁVODY

- 8** Bezedná ptačí budka – *Ing. Karel Zvára*

PRO ZAČÍNÁJÍCÍ ORNITOLOGY

- 11** Kam vyrazit? – *Ing. Adolf Goebel, Ph.D.*

Z CEST A EXKURZÍ

- 13** Lenešické rybníky – *Herbert Tichý*
14 Vydařená exkurze Moravského ornitologického spolku – *Ing. Adolf Goebel, Ph.D.*

ZE ZAHRANIČNÍCH PERIODIK

- 16** Excerpce (13) – *Michal Vinkler*

ORNITOLOGICKÁ POZOROVÁNÍ

- 22** Ornitologická pozorování – *Ing. Jiří Šírek*

CIZOKRAJNÍ PTÁCI

- 24** Slunatce nádherný - pestrý pták s motýlím letem – *RNDr. František Hanák*

Ptáci kolem nás 2/2004 (Moravský ornitolog 1992 - 1995)

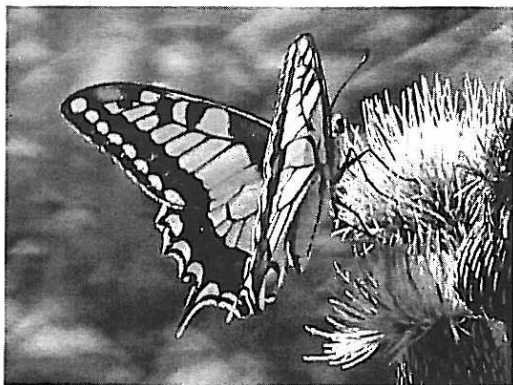
čtvrtletník pro ornitology, ochránce přírody a milovníky ptactva • vydává Moravský ornitologický spolek • adresa redakce: MOS, P. O. Box 65, Čepky Drahlavského 3, 751 51 Přerov 1, tel./fax: 581 203 150, e-mail: mos@iweb.cz, http://www.iweb.cz/mos • šéfredaktor † RNDr. František Hanák, zástupce šéfredaktora Michal Vinkler, redakční rada: František Cigánek, Ing. Adolf Goebel, Ph.D., Václav Plšek, Jiří Polčák, Ing. Jiří Šírek, Jaroslav Zámečník. Nevyžádané rukopisy, foto a kresby se nevracejí. Uveřejněné články nemusejí vyjadřovat názor redakce. Za obsah a pravdivost údajů odpovídá autor příspěvku. Vydavatel si vyhrazuje právo publikované materiály zveřejnit také na Internetu a CD-rom • mezinárodní indexové číslo - 47531 • registrační číslo - PR 19 • ISSN 1212 - 3374 • náklad 1300 výtisků • neprodejně - zdarma pro členy a přátele MOS • duben 2004

FOTOGRAFIE HMYZU STŘEDNÍ MORAVY

Adolf Goebel

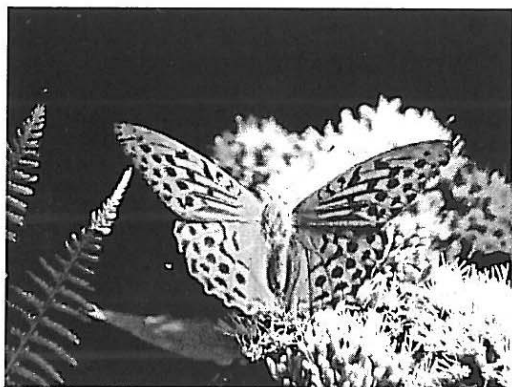
O autorovi:

*18.3.1954 v Opavě. Vystudoval na VŠCHT v Praze a Univerzitě v Pardubicích. Od dětství ho však přitahovala zoologie. Je dlouholetým členem Moravského ornitologického spolku. V roce 2002 se vybavil běžnou amatérskou videokamerou a začal svá pozorování filmovat. Protože tato kamera dokáže pracovat i jako fotoaparát, vznikla také řada fotografií. Vystavené fotografie byly pořízeny víceméně náhodně při ornitologických výpravách

O výstavě:

Vystavené fotografie byly pořízeny v období od dubna 2002 do června 2004 výhradně na území Olomouckého a Zlínského kraje. Ve scénáři výstavy je jich zakomponováno 65 a přibližují 46 druhů hmyzu. Protože výstava je určena pro nejširší veřejnost, je u fotografií vesměs uvedeno, o jaký druh se jedná a je zařazena i celá řada vysvětlujících textů. Fotografie jsou uspořádány do několika volně propojených celků.

Výstava připravená ve spolupráci s Moravským ornitologickým spolkem potrvá až do 31. ledna 2005 a bude přístupna společně s expozicí Moravské ornitologické stanice Muzea Komenského v Přerově (Bezručova ulice) ve všední dny (mimo pondělí) od 8.00 do 16,00 hod.

Pozemky pro ptáky

www.mos.d2.cz/MOS_Rezervace.html